ימי עיון בתנ"ך תשפ"ו

בס״ד

איתמר אלדר

<u>אליהו הנביא והאישה מצרפת: מי מלמד את מי שיעור בנבואה</u>

1. ומניין לך תדע לך שהוא כן שהרי אחאב מלך ישראל שאל את אליהו התשבי ואמר לו כתוב בתורתך (דברים יא) השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחויתם להם וחרה אף ה׳ בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה וגו׳ ואנו עובדים עבודה זרה ואין הגשמים נעצרים אלא בא וראה כמה טובות בא לידי (תנא דבי אליהו זוטא פרק ח׳)

2. חי ה׳ - למה סמכו כאן, אלא שהלכו אליהו ואחאב לנחם את חיאל באבלו, אמר אחאב לאליהו: אפשר שקללת התלמיד נתקיימה, וקללת משה רבינו לא נתקיימה, שנאמר (דברים יא יז): וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחויתם להם, וחרה אף ה׳ בכם ועצר את השמים, והרי כל ישראל עובדין עבודה זרה, ואין גשמים נעצרים, מיד ויאמר אליהו וגו׳ (ירושלמי סנהדרין י׳ ע״ב)

3. הנה גזר אליהו על המטר בקנאתו לה׳ על עובדי עבודת גילולים כתוב בתורת משה ׳וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחויתם להם. וחרה אף ה׳ בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר. ובטח באל שיקיים את דבריו. ועליו וכיוצא בו נאמר ׳ותגזר אומר ויקם לך׳ (איוב כב,כח), כמו שאמר שמואל הנביא (שמ״א יב,יז) ׳אקרא אל ה׳ ויתן קלות ומטר׳...ומה שאמר ׳כי אם לפי דברי׳, עד שיראה שיחזרו מעבוד עבודה זרה כולם או מקצתן (רד״ק)

4. אליהו עשה זה בלי ציווי אלוהי ובלי רשות, כי אם ברצונו ובחירתו לקנאו את קנאת ה׳ (אברבנאל)

5. נטל אליהו מפתח של מטר, והלך לו (אליהו זוטא פרק ח׳)

6. אף על פי שאליהו לשם שמים נתכוון, לכבוד ה׳ ועבודתו, עם כל זה היה פועל אכזריות למנוע מהם אפילו הטל שאינו נעצר...ולעומת זה אמר לו ׳לך מזה, שטרדו משם, או אפשר ׳לך מזה׳ כלומר מזה האכזריות שעשית במניעת הטל מהברכה. לך נע ונד ופנית לך קדמה, ונסתרת שם בנחל כרית כי שם מושבך, שצריך היכרת כשם המקום אשר תשב בו ׳נחל כרית׳ לשון כריתה ובזה יובן היות כלכלתו על ידי האכזרים – העורבים, ולא זולתם, לפי שהוא עשה בזה פועל אכזריות (כלי יקר)

<u>האישה הצרפתית</u>	**<u>נחל כרית</u>** 7.
(ח) **וַיְהִי דְּבַר ד׳ אֵלָיו לֵאמֹר**׃	(ב) **וַיְהִי דְּבַר ד׳ אֵלָיו לֵאמֹר**׃
(ט) קוּם **לֵךְ** צָרְפָתָה	(ג) **לֵךְ** מִזֶּה וּפָנִיתָ קֵּדְמָה
וְיָשַׁבְתָּ שָׁם	**וְנִסְתַּרְתָּ** בְּנַחַל כְּרִית
אֲשֶׁר לְצִידוֹן	**אֲשֶׁר** עַל פְּנֵי הַיַּרְדֵּן׃
	וְהָיָה מֵהַנַּחַל תִּשְׁתֶּה
הִנֵּה **צִוִּיתִי שָׁם** אִשָּׁה אַלְמָנָה **לְכַלְכְּלֵךְ**	וְאֶת הָעֹרְבִים **צִוִּיתִי לְכַלְכְּלֵךְ שָׁם**

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ו

<u>שבועת האישה</u>

חַי ד' אֱלֹהֶיךָ

אִם יֶשׁ לִי מָעוֹג

כִּי אִם מְלֹא כַף קֶמַח

8. **<u>שבועת אליהו</u>**

חַי ד' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל

אִם יִהְיֶה הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה טַל וּמָטָר

כִּי אִם לְפִי דְּבָרִי

9. הנה צוה לה אליהו זה, כי מפני כלכלה אותו יביא השם יתברך הברכה בקמח ההוא ובשמן, ואם תעשה לה ולבנה תחילה, וכלה הקמח והשמן בו (רלב"ג)

10

(ח) **וַיְהִי דְּבַר ד' אֵלָיו לֵאמֹר** : (ט) קוּם לֵךְ צָרְפַתָה אֲשֶׁר לְצִידוֹן
וְיָשַׁבְתָּ שָׁם הִנֵּה צִוִּיתִי שָׁם אִשָּׁה אַלְמָנָה לְכַלְכְּלֶךָ :
(י) וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ צָרְפַתָה וַיָּבֹא אֶל־פֶּתַח הָעִיר וְהִנֵּה־שָׁם אִשָּׁה אַלְמָנָה מְקֹשֶׁשֶׁת עֵצִים
וַיִּקְרָא אֵלֶיהָ וַיֹּאמַר קְחִי־נָא לִי מְעַט־מַיִם בַּכְּלִי וְאֶשְׁתֶּה :
(יא) וַתֵּלֶךְ לָקַחַת וַיִּקְרָא אֵלֶיהָ וַיֹּאמַר לְקְחִי־נָא לִי פַּת־לֶחֶם בְּיָדֵךְ :
(יב) וַתֹּאמֶר חַי ד' אֱלֹהֶיךָ אִם־יֶשׁ־לִי מָעוֹג כִּי אִם־מְלֹא כַף־קֶמַח בַּכַּד
וּמְעַט־שֶׁמֶן בַּצַּפַּחַת וְהִנְנִי מְקֹשֶׁשֶׁת שְׁנַיִם עֵצִים וּבָאתִי
וַעֲשִׂיתִיהוּ לִי וְלִבְנִי וַאֲכַלְנֵהוּ וָמָתְנוּ:
(יג) וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵלִיָּהוּ אַל־תִּירְאִי בֹּאִי עֲשִׂי כִדְבָרֵךְ אַךְ עֲשִׂי־לִי מִשָּׁם עֻגָה קְטַנָּה
בָּרִאשֹׁנָה וְהוֹצִאת לִי וְלָךְ וְלִבְנֵךְ תַּעֲשִׂי בָּאַחֲרֹנָה : ס (יד) כִּי כֹה אָמַר ד' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כַּד הַקֶּמַח לֹא תִכְלֶה וְצַפַּחַת
הַשֶּׁמֶן לֹא תֶחְסָר עַד יוֹם תתן־תֵּת־ד' גֶּשֶׁם עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה :
(טו) וַתֵּלֶךְ וַתַּעַשׂ כִּדְבַר אֵלִיָּהוּ וַתֹּאכַל הוא־הִיא־וְהִיא וְהוּא וּבֵיתָהּ יָמִים :
(טז) כַּד הַקֶּמַח לֹא כָלָתָה וְצַפַּחַת הַשֶּׁמֶן לֹא חָסֵר **כִּדְבַר ד' אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד אֵלִיָּהוּ** :

11. <u>רש"י</u> : באת אלי. אמרו רז"ל בתשמיש המטה. והוא תמוה ופירשו ז"ל שכונתה שהעולם בראותם שאתה כאן זמן רב יחשדוני בזה ואני גורמת שיחטאו ולזה מת בני ועתה יוסיפו להחזיק בחשדא :

<u>רד"ק</u> : הזכיר את עוני - כמדומ' כי על ידך נזכר עוני שמא לא עבדתי לפניך כראוי ועל כן הזכיר לי האל עון שיש לי והענישני האל בבני שמת :

<u>רלב"ג</u> : באת אלי להזכיר את עוני ולהמית את בני - אמרה זה כי מפני היות אליהו נקי מן החטאים הנה בהיותו עמה יוכר עונה לפי שאינה צדקת כמוהו...

12. ומה שאמר הגם הוא במה שזכרתי, שנחל כרית נכרת כדי לצער את אליהו, ויהיה הוא גם כן בצער עם העולם. וזהו שאמר הגם כמו שעשית אל הנחל, שלהיותי שם נתייבש, הגם אל האלמנה להיות שאני מתגורר עמה הרעותה להמית את בנה? (כלי יקר)

13. ויתמודד - מענין מדה מבנין התפעל כלומר שם עצמו במדת הילד כשנשתטח עליו כענין שנאמר באלישע וישכב על הילד וישם פיו על פיו ועיניו על עיניו וכפיו על כפיו והענין הזה שתהיה תפלתו בכוונה יותר על הילד כששוכב עליו

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ו

ויתמודד עליו וע״ד הזה ויעתר יצחק לה׳ לנכח אשתו כלומר שהיתה אשתו לנגדו בעת תפלתו כדי שיכוין תפלתו עליה כי עקרה היא אפשר ג״כ כי עשה כן להנשים עליו ולחממו בחום הטבעי היוצא מפניו ומבשרו כי רוב פעמים הנסים נעשי׳ ע״י מעט תחבולה מדרך העולם (רד״ק)

14. ׳ויהי דבר ה׳ אליו לאמר לך מזה ופנית לך קדמה ונסתרת בנחל כרית, והעורבים מביאים לו לחם ובשר בבקר וגו״, מהיכן? אמר ר׳ יהודה אמר רב: מבית המטבחיים של אחאב. ׳ויהי מקץ ימים וייבש הנחל כי לא היה גשם בארץ׳ כיון שראה [הקב״ה] שיש צער [בעולם ואין אליהו משגיח בדבר נאמר לו] ׳ויהי דבר ה׳ אליו לאמר קום לך צרפתה׳ וכתיב: ׳ויהי אחר הדברים האלה חלה בן האשה בעלת הבית׳. בקש רחמים ליתן לו את מפתח של תחיית המתים. אמרו לו: שלש מפתחות לא נמסרו לשליח: של חיה, ושל גשמים ושל תחיית המתים. יאמרו: שתיים ביד תלמיד ואחת ביד הרב?! הבה את זו [של גשמים] וקח את זה דכתיב: ׳לך הראה אל אחאב ואתנה מטר. דרש גלילי אחד לפני רב חסדא: (סנהדרין קיג ע״א-ע״ב) משל של אליהו למה הדבר דומה. לאדם שסגר את דלתו ואבד את מפתחו

15. דברי חז״ל שכאשר הוצרך למפתח של תחיה היה מוכרח להחזיר מפתח של גשמים, וע״פ דרכי הנה תחלה סתם אליהו כל צינורות השפע מהריק מטר וחיות, ולכן לא היה בכחו עד עתה להריק חיות על איזה דבר, אחר שבזה יפתח הצינור, אולם בעת החיה את הילד היה מוכרח לשוב מדרכו זה העוצר וסוגר בעד השפע, נהפך הוא כי הוצרך להוריד שפע חיות וחיים על הילד, ובזה נפתחו כל מקורות החיים אשר נסגרו ע״י עצירת הגשמים שמביאים חיים לעולם על החי ושיח השדה, ולכן אמר ה׳ כי עתה יתן גם מטר כי כבר אמר לאסורים פקח קוח (מלבי״ם)

16. דרש רבי יוסי בציפורי: אבא אליהו קפדן. היה רגיל [אליהו] לבוא אליו [לרבי יוסי]. נעלם ממנו שלושה ימים ולא בא. כאשר בא [אליהו לרבי יוסי] אמר לו [ר׳ יוסי]: מדוע לא בא אדוני? אמר לו: קפדן קראת לי! אמר לו: הרי זו לפנינו! שהרי הקפיד אדוני (סנהדרין קיג ע״ב).